

**Groene Kennis
Coöperatie**

Inspiratie voor dieropleidingen mbo groen

Onderwijs dierenwelzijn gespiegeld

Inhoud

1	Warm aanbevolen...	4
2	Een bijdrage aan mentaliteitsverandering	6
3	Wat is onderzocht?	7
4	Over de aanpak	8
5	Wat duidelijk werd...	10
6	De conclusies	13
7	Opleidingen nader bekeken	16

Colofon

Inspiratie voor dieropleidingen mbo groen;
Onderwijs dierenwelzijn gespiegeld
ISBN: 978-90-79379-00-2
Brochure over onderzoek 'Inventarisatie dierenwelzijn
in vier dieropleidingen van het mbo groen'

Uitgave: Groene Kennis Coöperatie

Productie: Silo, Helmond
Auteurs: Marlon van der Waal, Hans Hopster
Redactie: Pieter Boetzkes
Fotografie: Studio André Ruigrok en Hans Hopster
Vormgeving: Studio Bassa, Culemborg
Druk: De Digitale Drukker, Eindhoven

Januari 2012

Voorwoord

Met genoegen bied ik u hierbij de samenvatting aan van het onderzoek 'Inventarisatie dierenwelzijn in vier dieropleidingen van het MBO groen'. Dierenwelzijn is een onderwerp dat altijd een essentieel onderdeel is geweest van het werken met dieren en dat de laatste jaren met regelmaat aanleiding is voor flinke discussies breed in de maatschappij. Voor de Groene Kennis Coöperatie (GKC), als koepel van samenwerkende onderwijsinstellingen in het groene domein, hoort dierenwelzijn bij een duurzame Veehouderij en bij de verantwoorde omgang met gezelschapsdieren en paarden.

De groene mbo-dieropleidingen leiden jaarlijks ca. 3000 leerlingen op voor het werken met dieren. Het thema dierenwelzijn kan daarin niet ontbreken.

In de vorm van een zelfonderzoek heeft het GKC-programmateam 'Dierenwelzijn' een zogenaamde nulmeting uitgevoerd naar de positionering van dierenwelzijn in de vier mbo-opleidingen Dierversorgung, Paardenhouderij, Paraveterinaire ondersteuning en Veehouderij. De resultaten van dit onderzoek worden in dit boekje op een overzichtelijke wijze gepresenteerd.

Ik ben blij met de degelijke en feitelijke benadering van dit belangrijke en soms emotionele onderwerp. De onderzoekers hebben er voor gekozen om zoveel mogelijk weg te blijven van normatieve oordelen over de kwaliteit van dierenwelzijn in het onderwijs. Het onderzoek levert mede vanwege deze neutrale benadering een goede basis op voor een verdere discussie binnen de onderwijsinstellingen over de manier waarop dierenwelzijn in het onderwijs wordt ingevuld. De aanbevelingen geven richting aan verdere activiteiten voor het GKC-programma 'Dierenwelzijn' en de onderwijsinstellingen.

Ik hoop dan ook van harte dat dit boekje zal bijdragen aan het stevig verankeren van dierenwelzijn in het groene onderwijs.

Hierbij wens ik alle bestuurders, docenten en teamleiders veel inspiratie toe.

Gerlinde van Vilsteren

Directeur Groene Kennis Coöperatie.

1

Warm aanbevolen...

Het onderzoek 'Inventarisatie dierenwelzijn in vier dieropleidingen van het mbo-groen' geeft inzicht in hoe de mbo-opleidingen Dierverzorging, Paraveterinaire ondersteuning, Paardenhouderij en Veehouderij vorm en inhoud geven aan het thema dierenwelzijn.

De onderzoekers geven op grond van hun conclusies uit dit breed en diepgaand onderzoek dertien adviezen aan groen onderwijs in het algemeen, de aoc's met dieropleidingen, docenten en docenten-in-opleiding en het programma 'Welzijn van dieren' van de Groene Kennis Coöperatie dat opdracht gaf voor dit onderzoek.

Groen onderwijs

1. Verduidelijk positie en inhoud dierenwelzijn binnen kwalificatiedossiers en examenstandaarden.
2. Ontwikkel voor mbo-opleidingen een brede maar tegelijkertijd werkbare definitie van dierenwelzijn, waarin naast diergerichte elementen ook aandacht is voor maatschappelijke, ethische, beleids- en bestuurlijke elementen.

Aoc's met dieropleidingen

3. Ontwikkel een visie op hoe dierenwelzijn in dieropleidingen aan bod moet komen en welke inhoud daarbij hoort.
4. Neem dierenwelzijn expliciet op in het opleidingsplan en gebruik een overkoepelende werkdefinitie van dierenwelzijn.
5. Ga na aan welke eisen dierdocenten moeten voldoen als het gaat om dierenwelzijn en zorg dat zij op dat terrein goed (bij)geschoold zijn en blijven.
6. Bevorder dat dierdocenten opleidingen lessen, lesmaterialen en ervaringen rond dierenwelzijn uitwisselen met collega's van andere vestigingen en scholen.
7. Laat onderzoeken hoe dierenwelzijn het beste in de verschillende dieropleidingen behandeld kan worden en welke algemene en opleidings-specifieke competenties hierbij van belang zijn. Zorg bij de beschrijving van die competenties dat werken met 'hoofd', 'hart' en 'handen' en omgaan met controversiële onderwerpen aandacht krijgen.
8. Vervul als school een voorbeeldfunctie bij het houden van schooldieren. Demonstreer bij de huisvesting en verzorging van schooldieren niet uitsluitend wat wettelijk minimaal vereist is, maar laat ook zien wat in het belang van het dier het meest gewenst is.

Docenten Dier

9. Laat leerlingen tijdens lessen actief en voortdurend reflecteren op het welzijn van dieren op school en bij stagebedrijven en op hoe dierenwelzijn in onderzoek, media en beleid naar voren komt. Dit om het individuele en collectieve bewustzijn over welzijn van dieren in uiteenlopende praktijken te stimuleren en te verbeteren.

Docentenopleiding

10. Lok bij de opleiding van dierdocenten een actieve, op actualisering en een 'van buiten naar binnen leren' gerichte houding uit, zodat zij toegerust zijn om bij te dragen aan de implementatie van de brede definitie van dierenwelzijn in het onderwijs.

GKC-programma Dierenwelzijn

11. Ontwikkel voor het thema dierenwelzijn samen met het Ontwikkelcentrum, docenten, deskundigen, leerlingen en de sector een 'dieropleiding-gericht' aanbod aan cursussen, workshops, beeldmateriaal en lesboeken voor docenten en leerlingen.
12. Ontwikkel voor het thema dierenwelzijn samen met de Landelijke Pedagogische Centra (LPC), sectorspecifieke, regionale kennisarrangementen als voorbeeldmateriaal voor docenten.
13. Stel in gezamenlijke actie van Aequor, LPC, Ontwikkelcentrum, AOC Raad en GKC een 'Plan van aanpak Dierenwelzijn in groen onderwijs' op voor het realiseren van de aanbevelingen.

2

Een bijdrage aan mentaliteitsverandering

In de 'Nota Dierenwelzijn' (2007) wijst het voormalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) op het belang van een samenleving die meer dan voorheen inzicht krijgt in, en respect ontwikkelt voor het natuurlijke gedrag en de daaraan gerelateerde behoeften van dieren. Een belangrijke voorwaarde om vooruitgang te kunnen boeken op het gebied van dierenwelzijn is aandacht voor de doorwerking van kennis in het groen onderwijs. Daar worden immers de toekomstige dierprofessionals opgeleid.

Werken aan een samenleving die anders denkt en handelt op het terrein van dierenwelzijn, betekent een lange termijn-mentaliteitsverandering. Voor een dergelijk proces is onderwijs het geëigende middel. Naast voorlichting, kenniskringen en praktijknetwerken wordt onderwijs ingezet om bewustzijn en kennis rond dierenwelzijn bij de bron aan te pakken. De jeugd is dan ook een belangrijke doelgroep van de nota.

De Groene Kennis Coöperatie en het lectoraat Welzijn van Dieren van Hogeschool Van Hall Larenstein worden in de nota genoemd als belangrijke partijen die een verandering in het onderwijs kunnen stimuleren. Om daartoe over te kunnen gaan is inzicht in de wijze waarop dierenwelzijn in het huidige onderwijs vorm en inhoud wordt gegeven echter een voorwaarde. Het onderzoeksrapport 'Inventarisatie dierenwelzijn in vier dieropleidingen van het mbo groen' beoogt dat inzicht te geven. Deze uitgave is een samenvatting van dat rapport. Ze is bedoeld om bestuurders, locatiedirecteuren en teamleiders van groene onderwijsinstellingen en overige belangstellenden te informeren over de resultaten van dat onderzoek. De integrale versie van het onderzoeksrapport is op Groen Kennisnet beschikbaar.

3

Wat is onderzocht?

Doel van het onderzoek was antwoord te krijgen op de vraag hoe dierenwelzijn als thema is ingebed in de dieropleidingen van het mbo groen en welke kansen dat biedt voor het programma 'Welzijn van Dieren' van de Groene Kennis Coöperatie voor het ontwikkelen van producten, samenwerkingsprojecten en andere vormen van ondersteuning.

Ter beantwoording van die onderzoeksvraag werden zes deelvragen onderscheiden.

1. Wat voor visie hebben docenten, leerlingen en teamleiders op dierenwelzijn (educatie)?
2. Wat voor cultuur/houding heerst er bij docenten, leerlingen en teamleiders met betrekking tot dierenwelzijneducatie en wat zijn volgens hen de prioriteiten?
3. In hoeverre en op welke manier komt dierenwelzijn in het onderwijs aan de orde in kwalificatiedossiers en examenstandaarden?
4. Hoe vindt de vertaling plaats van dierenwelzijn in kwalificatiedossiers en examenstandaarden naar een onderwijsprogramma?
5. Welke competenties zijn nodig voor docenten en leerlingen om dierenwelzijnsthema's respectievelijk vorm te geven/ te doceren en zich eigen te maken?
6. Welke ondersteuningsbehoeften leven er onder docenten, leerlingen en teamleiders met betrekking tot dierenwelzijneducatie en welke kansen biedt dit voor het GKC-programma 'Welzijn voor Dieren'?

Over kwalificatiedossiers en examenstandaarden

Waarom een analyse van de kwalificatiedossiers en examenstandaarden voor dit onderzoek? Kwalificatiedossiers en examenstandaarden vormen een basis voor kwaliteitsborging in het mbo groen. Ze bevatten de door de overheid vastgestelde officiële richtlijnen voor de inrichting van opleidingen. In het onderzoek naar de positie van dierenwelzijn in het mbo groen vormt kennis van het voorkomen van dierenwelzijn in kwalificatiedossiers en examenstandaarden een onmisbare schakel.

De kwalificatiedossiers zijn gebaseerd op competenties. Een competentie is een combinatie van kennis, vaardigheden en houding. Examenstandaarden bevatten de regels waaraan de examens van beroepsopleidingen moeten voldoen.

4

Over de aanpak

Het onderzoek werd in de periode januari – september 2010 uitgevoerd door onderzoekers van de Leerstoelgroep Educatie- en Competentiestudies van Wageningen UR en het Lectoraat Welzijn van Dieren van Hogeschool Van Hall Larenstein.

De opzet van het onderzoek is tot stand gekomen in samenwerking met het Programmteam ‘Welzijn van Dieren’ van de Groene Kennis Coöperatie dat tevens als klankbordgroep fungeerde. Tenslotte zijn de onderzoeksresultaten in een commentaarronde voorgelegd aan enkele medewerkers van Aequor, APS, ministerie van EL&I en Wageningen UR (Educatie- en Competentiestudies).

Bij de uitvoering van dit onderzoek werd gebruikt gemaakt van geleerde lessen in twee pilots die in 2009 en 2010 werden uitgevoerd bij respectievelijk AOC Oost en AOC Friesland.

Het onderzoek omvatte drie onderdelen:

- Een analyse van de algemene richtlijnen per opleiding aan de hand van de kwalificatiedossiers en examenstandaarden.
- Kwantitatief onderzoek door het afnemen van enquêtes onder docenten en leerlingen van opleidingen Dierverzorging, Paardenhouderij, Paraveterinaire ondersteuning en Veehouderij.
- Kwalitatief onderzoek door het afnemen van diepte-interviews bij een selectie van de docenten, leerlingen en teamleiders van diezelfde opleidingen.

Per opleiding namen vijf aoc-locaties deel. De keuze van deze twintig locaties vond plaats op basis van leerlingenaantallen per opleiding en de verspreiding van deze locaties over het land.

Dieropleidingen in Nederland, betrokken in het onderzoek naar de positionering van dierenwelzijn in mbo-groen

In totaal namen 481 mensen deel aan het kwantitatieve deel van het onderzoek: 105 docenten en 376 derdejaars leerlingen niveau 4.

Van te voren geïnformeerde contactpersonen zorgden voor de verspreiding van de enquêtes binnen de school. De enquêtes werden ingenomen door een onderzoeker die ook de diepte-interviews afnam. Aan dit kwalitatieve onderzoek namen 132 mensen deel: 26 docenten, 85 leerlingen en 21 teamleiders.

5

Wat duidelijk werd...

De analyse van de kwalificatiedossiers, examenstandaarden, enquêtes en diepte-interviews leverde veel bruikbare resultaten op. De belangrijkste bevindingen, geordend volgens de zes deelvragen, zijn hier weergegeven.

Visie van docenten, leerlingen en teamleiders

Docenten uit alle opleidingen hanteren een definitie van dierenwelzijn waarbij de fysieke gezondheid en de mentale beleving van het dier centraal staan. Leerlingen zien dierenwelzijn het meest vanuit de mentale beleving van het dier.

Er zijn grote verschillen in opvattingen onder en tussen docenten en leerlingen over de positie van de mens en de benodigde aandacht voor dierenwelzijn. Docenten en leerlingen Veehouderij nemen daarbij een overwegend antropocentrische houding aan. Ze vinden de mens het belangrijkste moreel, relevante wezen. De huidige aandacht voor dierenwelzijn vinden ze wat overdreven. Docenten en leerlingen van de overige opleidingen nemen eerder een zoöcentrische houding aan. Zij denken eerder dat mens en het dier beide moreel, relevante wezens zijn. Zij benadrukken de intrinsieke waarde van het dier en vinden aandacht voor dierenwelzijn relatief belangrijk.

In de dieropleidingen is rond dierenwelzijn weinig formeel geregeld en vindt visievorming incidenteel plaats. Wel zijn er binnen Diervverzorging en Paardenhouderij enkele vakken waarin dierenwelzijn expliciet centraal staat.

Hoewel voor teamleiders en docenten de verantwoordelijkheden en taken rond dierenwelzijn niet formeel zijn vastgelegd, hebben beide groepen er over het algemeen gemeenschappelijke opvattingen over. Teamleiders zijn taakstellend en eindverantwoordelijk. Docenten zorgen voor hun eigen professionalisering, de uitwerking in een opleidingsplan, het uitvoeren van de lessen en het signaleren van eventuele misstanden rond dieren op school- of stagebedrijven.

Cultuur, houding en prioriteit

Docenten denken verschillend over het belang van dierenwelzijn in opleidingen. Docenten Diervverzorging en Paardenhouderij vinden het relatief belangrijker dan docenten Veehouderij en Paraveterinair.

Leerlingen Veehouderij zijn het meest tevreden over de hoeveelheid lestijd en aandacht van docenten voor dierenwelzijn op school. Het minst tevreden zijn leerlingen Dierhouderij en Paardenhouderij. Vanuit alle opleidingen hebben leerlingen kritiek op het lesmateriaal dat wordt gebruikt.

Teamleiders zijn over het algemeen tevreden over de mate waarin docenten en leerlingen belang hechten aan dierenwelzijn.

Docenten Veehouderij laten zich het meest beïnvloeden door actualiteit en mediaberichten over dierenwelzijn en zijn het meest bereid hun kennis te actualiseren.

De opleidingen Diervverzorging en Paraveterinaire ondersteuning lijken het meeste aandacht te besteden aan (ethische) dilemma's. In het algemeen behandelen opleidingen het meeste het economische dilemma van dierenwelzijn en euthanasie van dieren.

Docenten vinden zichzelf in de regel objectief lesgeven. Docenten Veehouderij daarentegen zeggen relatief meer nadruk op het belang van de veehouder te leggen maar geven wel meer ruimte voor vrije meningsuiting van hun leerlingen.

Dierenwelzijn in kwalificatiedossiers en examenstandaarden

Het begrip dierenwelzijn wordt regelmatig vermeld in kwalificatiedossiers en examenstandaarden van het mbo groen. De meerderheid van de docenten weet dat, teamleiders zijn daar minder van op de hoogte. Niet alle teamleiders vinden overigens dat zij daarvan op de hoogte zouden moeten zijn.

Vertaling naar het onderwijsprogramma

Individuele docenten bepalen uiteindelijk hoe de lessen dierenwelzijn uitgevoerd worden en hoe impliciet/expliciet dierenwelzijn aan de orde komt. Kwalificatiedossiers worden daarbij niet altijd als uitgangspunt genomen. Bij de opleidingen Paardenhouderij en Diervverzorging worden de vertaling van het kwalificatiedossier naar het onderwijs vaker door een groep docenten voorbereid; bij Veehouderij en Paraveterinair vaker door de individuele docenten.

Er is een grote variatie in de wijze waarop dierenwelzijn in de lessen wordt behandeld. Meestal wordt het verweven in verschillende vakken, zoals rond gezondheid, voeding, fokkerij en huisvesting. In de opleidingen Diervverzorging en Paardenhouderij komen echter ook vakken voor waarin dierenwelzijn expliciet centraal staat.

Voor de behandeling van dierenwelzijnsthema's gebruiken de docenten voornamelijk eigen materiaal en internet.

Docenten Dierverzorging en Paardenhouderij besteden naar eigen zeggen in hun lessen de meeste aandacht aan dierenwelzijn, docenten Veehouderij en Paraveterinair het minst.

Benodigde competenties voor docenten en leerlingen

Docenten van alle opleidingen noemen 'ethisch en integer handelen' en 'vakdeskundigheid toepassen' de belangrijkste dierenwelzijnscompetenties voor hun leerlingen.

Binnen alle opleidingen verschillen de docenten van mening over de mate waarin leerlingen gebruik maken van de aangereikte kennis over dierenwelzijn. Docenten Veehouderij zijn er het meest en docenten Dierverzorging en Paardenhouderij het minst positief over.

Vrijwel alle leerlingen vinden dat tenminste vijf procent van de lestijd aan dierenwelzijn besteed moet worden. Leerlingen Dierverzorging en Paardenhouderij willen er de meeste tijd aan besteden en leerlingen Veehouderij de minste.

Docenten Veehouderij en Paraveterinair geven aan dat de ontwikkeling van het thema dierenwelzijn in de eerste plaats belemmerd wordt door onvoldoende tijd en prioriteit. Docenten Dierverzorging en Paardenhouderij ervaren dat in veel mindere mate. Zij noemen meer gebrek aan facilitering en professionaliteit.

Ondersteuningsbehoefte docenten, leerlingen en teamleiders

Er is bij docenten, leerlingen en teamleiders een brede behoefte aan ondersteuning bij het ontwikkelen en uitvoeren van lessen dierenwelzijn. Meest gewild is film-/videomateriaal van dierenwelzijn van 'good and bad practices' en (bedrijfs)excursies. Daarnaast zijn er veel opleidingsspecifieke behoeften.

Een kleine meerderheid van de docenten is positief over het idee om dierenwelzijn te hanteren als selectiecriteria voor stagebedrijven, maar ziet veel obstakels.

Vanuit het oogpunt van objectiviteit hebben leerlingen er behoefte aan dat dierenwelzijn breed aan de orde komt, waardoor de belangen van alle stakeholders inzichtelijk worden..

Teamleiders staan in het algemeen open voor de verdere ontwikkeling van het thema dierenwelzijn binnen hun opleidingen en zijn bereid daarin, onder voorwaarden, te investeren.

Er liggen concrete, opleidingsspecifieke behoeften en een breed palet aan mogelijkheden om met het GKC-programma Welzijn van Dieren de mbo-dieropleidingen te ondersteunen.

6

De conclusies

Op grond van hun onderzoeksresultaten trekken de onderzoekers conclusies, geordend in vier categorieën.

Visie

- Op geen enkele opleidingslocatie bestaat een schoolbrede visie op dierenwelzijn. Op enkele locaties wordt daar wel aan gewerkt. Op andere locaties gebeurt dat niet vanwege meningsverschillen over het thema dierenwelzijn.
- Het onderwijs op het gebied van dierenwelzijn is erg verschillend. Dat komt omdat het begrip in kwalificatiedossiers en examenstandaarden uitsluitend conceptueel wordt gedefinieerd en de invulling van dierenwelzijnsthema's op de scholen voornamelijk door individuele docenten wordt bepaald en in hoofdzaak impliciet wordt behandeld.
- Docenten en leerlingen zien dat op stagebedrijven heel verschillend met dieren wordt omgegaan. Over de mogelijkheid dierenwelzijn als selectiecriteria voor stagebedrijven toe te passen, lopen hun meningen uiteen. Onduidelijkheid over meting van goed/slecht dierenwelzijn en de angst voor tekorten aan stagebedrijven in sommige opleidingen, spelen daarbij een rol. De vraag of dierenwelzijn als selectiecriteria voor stagebedrijven wenselijk is, dient beantwoord te worden.
- Teamleiders en docenten zijn verantwoordelijk voor de schooldieren die op de locaties worden gehouden. De mate van dierenwelzijn van deze dieren is niet altijd even helder. In dit verband is bovendien de vraag actueel of de wijze van houden van deze schooldieren een voorbeeldfunctie van dierenwelzijn voor de maatschappij moet hebben of een weerspiegeling van huidige normen moet zijn.

Cultuur

- Opvallend zijn de grote verschillen in houding ten opzichte van dieren tussen de opleidingen Veehouderij en de overige opleidingen als het gaat om de positie van de mens ten opzichte van die van het dier. In de kritische houding van een aantal docenten binnen alle opleidingen ten opzichte van de professionele houding van leerlingen naar dieren komen die verschillen ook tot uitdrukking. Docenten van Veehouderijopleidingen zien bij leerlingen eerder een te zakelijke houding, diverse collega's van de andere opleidingen spreken van juist een gebrek aan realiteitszin. Zijn deze verschillen wenselijk?
- Dierenwelzijn wordt impliciet verweven met thema's als huisvesting, voeding, gezondheid etc. Wat in veel opleidingen lijkt te ontbreken is met name aandacht voor de maatschappelijke dimensie.
- Vermoed wordt dat individuele docenten over veel materiaal beschikken, maar dat nauwelijks delen met anderen.

Competenties voor dierenwelzijn

- Docenten onderhouden hun eigen professionalisering met name via internet, vakbladen en netwerken. Er is geen concrete vraag bij teamleiders bekend naar ondersteuning bij het ontwikkelen van lessen dierenwelzijn. Wel is er veel belangstelling voor 'kant en klare' kennis of korte cursussen of symposia. Diverse teamleiders hebben gevraagd of er wel een aanbod bestond.
- De maatschappelijke druk op Veehouderij is groter dan op de andere diersectoren vanwege de aandacht in de media. Dit stelt eisen aan de toekomstige veehouder, die steeds vaker wordt aangesproken op zijn wijze van bedrijfsvoering. Moeten leerlingen hier beter op worden voorbereid en moet dit dan ook bij de andere opleidingen worden gestimuleerd?

- Docenten stellen over het algemeen dat de competenties 'ethisch en integer handelen' en 'vakdeskundigheid toepassen' van het grootste belang zijn voor dierenwelzijn. Behalve dat er regelmatig gediscussieerd lijkt te worden in lessen, is in slechts in enkele gevallen in interviews met docenten gewezen op lessen ethiek en niet alle leerlingen weten wat ethiek betekent. De vraag is of het leren 'ethisch en integer (te) handelen' genoeg plaats heeft in samenhang met het thema dierenwelzijn.
- Op sommige locaties bestaan vakken dierenwelzijn en wordt er expliciet getoetst. Op andere locaties wordt er vrijwel uitsluitend impliciet lesgegeven en wordt het thema als (iets) minder belangrijk gezien. Is deze situatie wenselijk? Moet dierenwelzijn een expliciete status krijgen in het onderwijs?

Ondersteuningsbehoeften

- Ondanks het feit dat er geen concrete aanvragen voor professionalisering zijn op het gebied van dierenwelzijn, worden in het onderzoek door docenten genoeg voorbeelden gegeven van - vaak opleidingspecifieke- ondersteuningsbehoeften. Hoe kan het beste tegemoet worden gekomen aan deze behoeften?
- Een vaak genoemde barrière voor meer ontwikkeling van het thema dierenwelzijn is volgens een deel van de docenten gebrek aan tijd/prioriteit, terwijl anderen dit probleem ook hebben maar wel tijd vinden. Zou het mogelijk zijn dat hier niet zo zeer gaat om een ondersteuningsbehoefte maar het meer een culturele barrière betreft?
- Hoewel er op locaties doorgaans wordt gesteld dat er voor dierenwelzijn aan KIGO-projecten wordt deelgenomen, is er ook kritiek op deze projectvorm. KIGO-projecten geven volgens sommigen een onduidelijk resultaat, hebben een grote variatie aan kwaliteit, een oneven inzet van deelnemers en vergen een tijdrovende administratie. Dit kan een barrière vormen voor docenten om verder deel te nemen aan dit soort projecten.

7

Opleidingen nader bekeken

In het onderzoek werden de vier mbo-dieropleidingen Dierverzorging, Paardenhouderij, Paraveterinaire ondersteuning en Veehouderij onder de loep genomen. Wat waren belangrijke verschillen en overeenkomsten?

		Dierverzorging		Paardenhouderij		Paraveterinair		Veehouderij	
		Docenten	Leerlingen	Docenten	Leerlingen	Docenten	Leerlingen	Docenten	Leerlingen
Populatie-kenmerken	Gem. leeftijd	41 jr.	19 jr.	42 jr.	21 jr.	45 jr.	20 jr.	49 jr.	19 jr.
	Gem. percentage vrouwen	52%	85%	52%	95%	65%	93%	10%	5%
	Gem. jaren werkzaam in het mbo	10 jr.	-	12 jr.	-	9 jr.	-	19 jr.	-
Visie	Dierenwelzijn is een mentale toestand van welbevinden van dieren, die ontstaat als het dier in voldoende mate in zijn natuurlijke behoeften kan voorzien en waarbij het dier vrij is van pijn en andere ongemakken.	65%	63%	61%	70%	61%	66%	55%	26%
	Dierenwelzijn betreft de kwaliteit van het leven van het dier, waarbij de houder de 5 vrijheden respecteert en daarmee de grenzen van het adaptatievermogen van het dier niet overschrijdt	32%	24%	36%	18%	30%	22%	35%	34%
	Dieren hebben altijd een eigen waarde, los van de wijze waarop wij hen gebruiken	58%	54%	45%	64%	87%	46%	41%	20%
	Mensen en dieren zijn ongelijk, mensen hebben altijd een verheven positie	10%	10%	16%	8%	4%	3%	41%	48%
	Invulling begrip leerlingen	Wat gewenst is voor het dier				Wat vereist is voor het dier			
	Invulling begrip docenten	Optimale omstandigheden, vanuit het dier zelf, mens-dier relatie				Veehouderij: ook maatschappelijk vraagstuk, economische factor, educatief element			
Cultuur/houding	Welzijn van dieren is belangrijk, maar het belang wordt op dit moment in de media wel wat overdreven	17%	11%	42%	22%	5%	17%	41%	73%
	In het belang van dieren zou er veel meer gedaan moeten worden om welzijnsproblemen bij dieren op te lossen	47%	60%	42%	51%	73%	49%	24%	3%
	Leerlingen vinden dierenwelzijn belangrijk/heel belangrijk	-	97%	-	92%	-	93%	-	71%
	Ethische dilemma's	Meer aandacht		Minder aandacht		Meer aandacht		Minder aandacht	
In de lessen	Dierenwelzijn impliciet/expliciet in theorielessen	41%/10%	69%/3%	52%/4%	93%/4%	68%/27%	67%/4%	70%/0%	87%/1%
	Voorkomen expliciete dierenwelzijn vakken	Ja		Ja		Nee		Nee	
	Tijdsbesteding aan dierenwelzijn in theorielessen >= 10%	69%	57%	76%	62%	32%	70%	33%	59%
	Invloed van actualiteit en media op theorielessen vaak/erg vaak	55%		41%		27%		70%	
Competenties	Top 3 SHL-competenties voor dierenwelzijn	Ethisch en integer handelen, vakkundigheid toepassen, materialen en middelen inzetten							
	Tevreden over aandacht voor dierenwelzijn op school	39%	37%	61%	47%	36%	69%	47%	87%
	Bijscholingsambitie (> 5% / >15% van de omvang van de betrekking)	52%/11%	-	53%/23%	-	39%/4%	-	74%/11%	-
Ondersteuning	Top 3 van gewenste producten	Leerlingen: beeldmateriaal, lesboek dierenwelzijn, ondernemers in de les, excursies							
		Docenten: beeldmateriaal van welzijnsknelpunten en van 'good and bad practices', praktijkcases							

Meer informatie

'Inspiratie voor dieropleidingen mbo groen' is een beknopte samenvatting van:

Marlon van der Waal, Heidi van den Brandt en Hans Hopster, 2011.

Inventarisatie dierenwelzijn in vier dieropleidingen van het mbo groen.

Voor meer informatie of het aanvragen van extra exemplaren:

Hans Hopster (hans.hopster@wur.nl)

Dit boekje en de integrale versie van het onderzoeksrapport 'Inventarisatie dierenwelzijn in vier dieropleidingen van het mbo groen' zijn in pdf beschikbaar op Groen Kennisnet.

Download 'Inspiratie voor dieropleidingen mbo groen': <http://edepot.wur.nl/187900>

Download 'Inventarisatie dierenwelzijn in vier dieropleidingen van het mbo groen': <http://edepot.wur.nl/187899>

Alle groene onderwijs- en onderzoeksinstituten van vmbo, mbo, hbo tot en met universiteit werken samen binnen de Groene Kennis Coöperatie (GKC). In nauw contact met de buitenwereld werkt de GKC aan vernieuwing van het onderwijs voor leven lang leren: van jeugd tot volwassenen. Vragen uit de buitenwereld worden vertaald in regionale en (inter)nationale activiteiten voor het onderwijs binnen GKC-programma's rondom thema's zoals natuur en landschap, voeding en gezondheid, welzijn van dieren en ondernemerschap. De groene kennis wordt beschikbaar gesteld via www.groenkennisnet.nl.

Groene Kennis Coöperatie
 Postbus 601 6710 BP Ede
 T 0318-648300
 E info@gkc.nl
 W www.gkc.nl

**Groene Kennis
 Coöperatie**

Lectoraat Welzijn van Dieren

Het lectoraat Welzijn van Dieren is sinds 2003 verbonden aan de opleidingen Diermanagement en Dier- en Veehouderij van de Hogeschool Van Hall Larenstein.

Het lectoraat is een scharnierpunt tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven, onderwijs en maatschappij en stimuleert de doorontwikkeling en verbetering van dierenwelzijnsonderwijs aan groene hogescholen. Ook werkt het lectoraat op deze wijze aan haalbare en verantwoorde verbeteringen van het welzijn van dieren in de praktijk.

Het lectoraat bestaat uit de lector en een kenniskring met docenten en projectingenieurs uit de opleidingen. Vanuit het lectoraat is aandacht voor landbouwhuisdieren, gezelschaps- en recreatiedieren, proefdieren, plaagdieren en dierentuindieren.

Leerstoelgroep Educatie- en Competentiestudies

De leerstoelgroep Educatie- en Competentiestudies (ECS) van Wageningen UR biedt onderwijs aan voor studenten die geïnteresseerd zijn in:

- hun eigen professionele ontwikkeling
- human resource management/development in ondernemingen en instellingen
- het leren voor duurzame ontwikkeling
- onderwijs en leren in ontwikkelingslanden
- een oriëntatie op een baan in het veld van onderwijs en educatie in Nederland

De focus van het onderzoek van ECS is gericht op competentieontwikkeling.

Het onderzoek wordt onder een aantal uiteenlopende doelgroepen uitgevoerd: leerlingen in het groene beroepsonderwijs, studenten in het hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs, burgers, medewerkers en leidinggevenden in ondernemingen, en instellingen en ondernemers.

